

การพัฒนารูปแบบจัดกระบวนการเรียนรู้

เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

A Development of the Learning Process Model on Studying Community
for finding the Knowledge and Local Wisdom.

เอี่ยมพร หลินเจริญ¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาแบบจำลองการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องการศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา แหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ในโรงเรียนวัดตาปะขาวหาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ปีการศึกษา 2552 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยการ หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ พบว่า รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ตามสาระวิชาและมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีทักษะในการสืบค้นหาความรู้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ การจัดกระบวนการเรียนรู้ การศึกษาชุมชน องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

---

¹ อาจารย์ ดร. ประจำภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

A Development of the Learning Process Model on Studying Community for finding the Knowledge and Local Wisdom.

Aumporn Lincharoen

Abstract

The purposes of this study were to develop the learning process model on studying community for finding the knowledge and local wisdom. The research methodology was research and development. The data sources were a administrator, teachers and students in Wat Tapakhawhai School under Phitsanulok Primary Education Service Area Office1, 2010 academic year. The research instruments included questionnaires, interviews, and focus group discussion. The quantity data analyzed by mean and standard deviation. The quality data analyzed by content analysis. The study results found that the learning process model on studying community for finding the knowledge and local wisdom had 9 steps. It was appropriate applicable, and the result of learning process model implementation found that the model made students have both knowledge and ability in main subject and local knowledge, and they were also aware in a value of local wisdom, had inquiry skills and could construct the knowledge by themselves.

Keyword : Learning Process Studying Community Body of Knowledge Local Wisdom

บทนำ

การพัฒนาที่ยั่งยืนและทำให้สังคมเป็นสุขได้อย่างแท้จริงนั้น มุ่งเน้นที่การพัฒนาคนเป็นสำคัญ ซึ่งภาระหน้าที่ดังกล่าวเป็นบทบาทโดยตรงของสถาบันการศึกษาที่จะทำให้ทิศทางการพัฒนาประเทศเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้ คุณภาพของคนในสังคมไทยถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันกับประเทศที่พัฒนาแล้วและกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ต้องสร้างความสมดุลให้เกิดทั้งร่างกาย จิตใจ ปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การเตรียมคนสำหรับโลกอนาคต จำเป็นจะต้องหารูปแบบการจัดการศึกษาที่สามารถสร้างสมดุลให้กับผู้เรียนทั้งในส่วนของเนื้อหาความรู้ที่พอเพียง และกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล

การจัดการศึกษาที่สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้นั้น ต้องเป็นการศึกษาที่สนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียน ของชุมชน หรือของท้องถิ่น โดยที่นอกจากสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษาขึ้น โดยบูรณาการองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นวิถีชีวิตของผู้เรียนและชุมชนแล้ว ครูยังต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนรู้ของตนเองอีกด้วย ผลจากการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์ ซึ่งดำเนินการโดย กรมวิชาการ ในปีพ.ศ.2539 (กรมวิชาการ, 2539, หน้า 9-19 อ้างอิงมาจาก ไชยรัตน์ ปราณี, 2547, หน้า 4) สรุปเป็นประเด็นสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่น ดังนี้

- 1) การจัดการศึกษาและการกำหนดหลักสูตร มีข้อเสนอแนะว่า ควรจัดการศึกษาตามสภาพความเป็นจริง และให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด ควรมีการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นทางออกอย่างหนึ่งของปัญหาทางการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตร ควรนำศาสตร์ชาวบ้านมาประสมประสานกับศาสตร์สากล ควรมีการสำรวจวิจัยก่อนเพื่อให้ได้ข้อมูลทุกส่วนของท้องถิ่น ควรนำสิ่งที่มีอยู่รอบๆ ตัวผู้เรียน หรือสิ่งที่เป็นปัญหาของชุมชนมากำหนดไว้ในหลักสูตรเพื่อนำไปสู่การเรียนการสอน
- 2) การนำหลักสูตรไปใช้ มีข้อเสนอแนะว่า ครูต้องศึกษาชุมชน บริบทชุมชน พร้อมทั้งเก็บข้อมูลชุมชน ต้องศึกษาศาสตร์ชาวบ้านและศึกษาวิธีการตั้งสิ่งที่เป็นสากลเข้าไปผสมผสานกับความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3) การจัดการเรียนการสอนมีข้อเสนอแนะว่า การจัดการศึกษาต้องดึงประเด็นของท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจากข้อสรุปทั้ง 3 ประการ นี้ได้นำไปสู่แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ เรื่องการศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา (ไชยรัตน์ ปราณี, 2547)

อย่างไรก็ตามในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิผลนั้น นอกจากจะมีหลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่นแล้ว การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับหลักสูตร นับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง และรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรมีวิธีที่หลากหลาย สามารถทำให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับสภาพการนำไปใช้จริงเพื่อแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องอื่นๆ อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนารูปแบบจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้

2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้น

องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) เพื่อศึกษาผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

4) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่มาส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชน เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหาร ครูและนักเรียนโรงเรียนขนาดกลาง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลกเขต 1 ปีการศึกษา 2552 มีจำนวน ดังนี้ 1) ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 1 คน 2) ครูผู้สอน ระดับชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 15 คน 3) นักเรียนระดับชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 50 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องการศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตัวแปรตาม คือ ผลการใช้รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ความสามารถด้านการศึกษาชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และวิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดพิษณุโลก

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินงาน 2 ขั้นตอนย่อย คือ 1) การร่างรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็นที่เกี่ยวกับรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้และการสังเคราะห์เอกสาร และ 2) การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน วิพากษ์รูปแบบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็นที่เกี่ยวกับรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น นำรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ไปทดลองใช้ในโรงเรียนวัดตาปะขาวหาย ในปีการศึกษา 2552 ภาคเรียนที่ 2 ในระยะเวลา 1 เดือน โดยครูผู้สอนจำนวน 15 คน ซึ่งเป็นครูผู้สอนในระดับชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นผู้นำรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเป็นแนวทางในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้และนำไปทดลองใช้ แบบแผนการวิจัยที่ใช้คือแบบแผนการวิจัยเชิงทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลหลังทดลอง การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้ ใช้วิธีการสอบถามและสัมภาษณ์ครูและนักเรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในนำรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ไปใช้ รวมทั้งการใช้วิธีการสังเคราะห์เอกสารผลการบันทึกการจัดการเรียนรู้ของครู เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความพึงพอใจของครูที่มีต่อการอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบประเมินคุณภาพของหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินทักษะการสืบค้นและนำเสนอความรู้ของนักเรียน แบบบันทึกผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ และแบบสัมภาษณ์ครูและนักเรียนในประเด็นเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ของนักเรียน

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ดำเนินการโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มและความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อการนำรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ไปใช้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน และ แบบสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูผู้สอนใน โรงเรียนวัดตาปะขาวหาย ในปีการศึกษา 2552 ภาคเรียนที่ 2 รวมจำนวน 15 คน และนักเรียนระดับชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 50 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

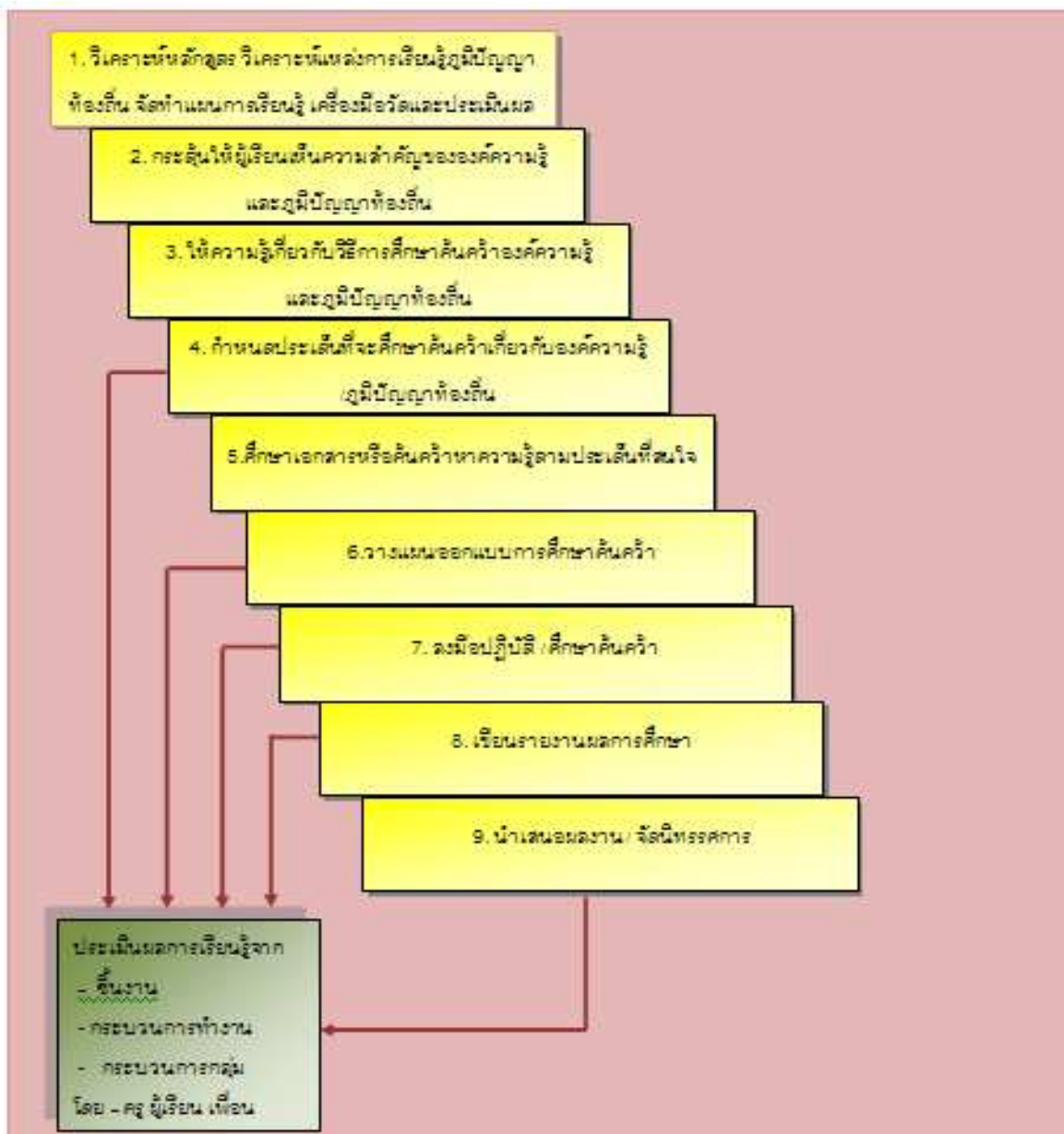
การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการโดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพดำเนินการโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. จากข้อมูลพื้นฐานด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดพิษณุโลก พบว่าจังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย ทั้งด้านแหล่งโบราณคดี โบราณสถานและโบราณวัตถุ และสถานที่สำคัญศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การประกอบอาชีพต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสิ่งประดิษฐ์ เครื่องปั้นดินเผาหรือการประกอบอาหาร ส่วนผลการศึกษาริบทชุมชนที่ตั้งของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มทดลอง คือ ชุมชนวัดตาปะขาวหายนั้น ตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำน่านด้านตะวันออก ตำบลหัวรอ

อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ห่างจากตัวเมืองพิษณุโลกไปทางทิศเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร ตามเส้นทางหลวงสายพิษณุโลก-ตำบลหัวรอ บริเวณชุมชนตาปะขาวหาย จัดเป็นชุมชนเขตชานเมือง หรือชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชาชนอพยพมาจากถิ่นอื่นๆ อยู่อาศัยเพื่อประกอบอาชีพรับราชการ รับจ้าง โรงงาน ตั้งร้านค้าขาย ความเป็นอยู่และลักษณะนิสัยประชาชน มีนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี รักพวกพ้อง ช่วยเหลือกิจการงานของชุมชนดีมาก

2. รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น จากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ว่ารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องการศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับชุมชนนั้น ไม่ควรมีอีกรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งตายตัว ควรมีความยืดหยุ่น และเขียนกรอบอย่างกว้างๆ เพื่อที่จะนำรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้กับสถานที่อื่นๆ โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ควรมีลำดับขั้นตอน มีทฤษฎีการเรียนรู้รองรับ และควรให้ผู้เรียนได้ไปศึกษาสภาพจริงจากแหล่งข้อมูลที่มีอยู่ด้วยตนเอง เพื่อที่จะได้เกิดความรู้ ความเข้าใจและเกิดองค์ความรู้อย่างแท้จริง ซึ่งสามารถสรุปเป็นรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ 9 ขั้นตอน ได้แก่ 1) วิเคราะห์หลักสูตร วิเคราะห์แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำแผนการเรียนรู้ เครื่องมือวัดและประเมินผล 2) กระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญขององค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) กำหนดประเด็นที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับองค์ความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) ศึกษาเอกสารหรือค้นคว้าหาความรู้ตามประเด็นที่สนใจ 6) วางแผน/ ออกแบบการศึกษาค้นคว้า 7) ลงมือปฏิบัติ/ศึกษาค้นคว้า 8) เขียนรายงานผลการศึกษา และ 9) นำเสนอผลงาน / จัดนิทรรศการ โดยขั้นตอนที่ 1 ถึง ขั้นตอนที่ 3 เน้นบทบาทของผู้สอนเป็นหลัก ส่วนตั้งแต่ขั้นตอนที่ 4 ถึงขั้นตอนที่ 9 เน้นบทบาทของผู้เรียนเป็นหลัก ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำหรับผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ข้อสรุปว่า รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความเหมาะสม และสามารถเป็นแนวทางสำหรับการจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า หลังการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เรียนมีผลการประเมินที่แสดงถึงการเกิดการเรียนรู้ ดังนี้

3.1 ผลประเมินทักษะกระบวนการกลุ่มของผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การร่วมกันวางแผนพัฒนา รองลงมาคือ เป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี และทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ยอมรับข้อสรุปและผลงานของกลุ่มและร่วมปรับปรุงงาน และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

3.2 ผลการประเมินทักษะการสืบค้นความรู้และการนำเสนอผลงานของผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเก็บและรวบรวมข้อมูล รองลงมา คือ การจัดทำอุปกรณ์ประกอบการนำเสนอผลงานได้อย่างเหมาะสม สื่อทางคอมพิวเตอร์ และอื่นๆ และ การสืบค้นและเข้าถึงข้อมูล ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ คุณภาพของข้อมูล และมีการเรียงลำดับเนื้อหาในการนำเสนอได้อย่างเหมาะสม มีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน

ทั้งนี้จากข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งได้จากข้อมูลการสนทนากลุ่ม และการสังเคราะห์บันทึกหลังสอนของครู พบว่าหลังการใช้รูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ให้ข้อมูลสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณว่า ภายหลังการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความรู้ในเนื้อหาของรายวิชาที่เรียน และความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนและตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีทักษะกระบวนการทำงาน และทักษะการสืบค้นความรู้ การนำเสนอรายงาน ตลอดจนสามารถทำงานกลุ่มร่วมกันได้เป็นอย่างดี มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน ทำให้งานสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย และยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน

4. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า รายการที่นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ตามศักยภาพและตามที่สนใจ รองลงมาได้แก่ เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากเหตุการณ์จริงและได้ลงมือปฏิบัติจริง และครูมีสื่อ เอกสาร แหล่งการเรียนรู้ มาประกอบการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายและพอเพียงตามลำดับ ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม ความรู้ เพื่อให้มีความเข้าใจก่อนการปฏิบัติ รองลงมาได้แก่ นักเรียนปฏิบัติตามกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และนักเรียนมีความพึงพอใจในผลงานของตนเองและของกลุ่มตามลำดับ

จากข้อมูลเชิงคุณภาพได้สะท้อนให้เห็นถึงความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในงานวิจัยนี้เป็นรูปแบบที่น่าสนใจ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนุก มีเจตคติที่ดี ได้ฝึกปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้เรื่องการทำงาน การเขียนโครงการ นอกจากนี้แล้วการเข้าร่วมโครงการในครั้งนี้ ยังทำให้ครูในโรงเรียนมีโอกาสได้รับการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีใหม่ๆ และระหว่างการทำนิตการวิจัยยังมีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยและนิสิตระดับปริญญาโทที่เป็นผู้ช่วยนักวิจัย ได้เข้ามานิเทศติดตามและให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรมการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ซึ่ง

กระบวนการเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบทางบวกที่ทำให้ครูเกิดการตื่นตัวและให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครูอย่างดียิ่ง ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ต่อจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครูว่าการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครู ทำให้นักเรียนรู้สึกสนุก ได้เรียนรู้ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ทำงานร่วมกับเพื่อนและมีโอกาสได้ออกไปเรียนรู้นอกสถานที่

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากข้อมูลพื้นฐานด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดพิษณุโลก พบว่าจังหวัดพิษณุโลก เป็นจังหวัดที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย ทั้งนี้เป็นเพราะจังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ ความเป็นมายาวนานจึงมีมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญทั้งด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งโบราณคดี แหล่งทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในจังหวัดพิษณุโลก

2. ผลการสร้างรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ พบว่ารูปแบบที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งการที่ผลการวิจัยปรากฏออกมาเช่นนี้ อาจเป็นเพราะการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีการนำผลการศึกษาในขั้นตอนแรกมาใช้ในการยกร่างรูปแบบนอกจากนี้รูปแบบที่สร้างขึ้นก็มีลักษณะกว้างๆ ที่ผู้นำรูปแบบไปใช้สามารถประยุกต์ ดัดแปลงให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จึงส่งผลให้รูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่ารูปแบบที่สร้างขึ้นสามารถนำไปใช้บูรณาการร่วมกับการเรียนการสอนได้และส่งผลต่อผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถทางวิชาการ คือความรู้ในเนื้อหาสาระวิชา ตามมาตรฐานของหลักสูตร และความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วยังส่งผลต่อเจตคติของนักเรียน คือ ทำให้นักเรียนมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีนิสัยในการทำงาน และทักษะในการค้นหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกระบวนการในการพัฒนารูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้เป็นไปอย่างเป็นระบบและถูกต้องตามหลักการของกระบวนการวิจัยพัฒนา จึงทำให้รูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริง และก่อนที่จะให้ครูได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้จริงนั้น ผู้วิจัยได้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผู้บริหารและครูให้มีความรู้ความสามารถในการวางแผน เพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้และสร้างเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบนี้ก่อน ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ของครูที่ครูได้จัดทำขึ้น

ทั้งนี้จากผลการนำรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริงนั้นได้พบว่าวิธีการในการสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้กับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละระดับชั้นมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะต้องประยุกต์ให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน ซึ่งผลการศึกษานี้เป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข ที่ว่าการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน ผู้สอนต้องเข้าใจผู้เรียนทั้งความต้องการพื้นฐานและความแตกต่างระหว่างบุคคล แล้วช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถของตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถ ผู้เรียนจะเรียนรู้อย่างมีความสุข เมื่อผู้สอนจัดการเรียนการสอนให้สนุกแปลกใหม่และกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจติดตาม และยินดีจะแสวงหา

ความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองในสิ่งที่ตนสนใจ (กิตติยวดี บุญชื้อ และคณะ. 2541, หน้า 15-17 ; ัญฐกาญจน์
อ่างทอง และคณะ (2544, หน้า 52-53)

จากผลการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้พบว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการศึกษา
ชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ทำให้ผู้เรียน มีความรู้ เจตคติ และทักษะในการทำงาน
และการแสวงหาความรู้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ในงานวิจัยนี้ ถึงแม้จะ
กำหนดไว้อย่างกว้าง มีความยืดหยุ่น แต่ก็เน้นการฝึกปฏิบัติในเรื่องการสืบเสาะ แสวงหาความรู้ การสืบค้น
ความรู้ การพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่ม รวมทั้งการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้อง
กับแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยยึดว่าผู้เรียน
ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา
ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรม
รวมให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ
กระบวนการคิด การจัดการ และการเผชิญสถานการณ์ ผลการศึกษาในครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ
รัชณี เขียวเงิน (2546) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะความสามารถทางสังคมโดยใช้กิจกรรมการ
เรียนรู้แบบบูรณาการ จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งพบว่า นักเรียนมีทักษะทางสังคมเพิ่มมากขึ้น รู้
บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานกลุ่มร่วมกัน มีความรับผิดชอบในการทำงาน วางแผนเป็น ยอมรับฟังความ
คิดเห็นของผู้อื่น และมีผลงานอยู่ในระดับคุณภาพดี เป็นผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น
นอกจากนี้การนำเนื้อหาภูมิปัญญาไทยเข้ามาประยุกต์ยังเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้
จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติคิดเป็น ทำเป็น ทำให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้นเพราะนักเรียนได้
เรียนรู้อย่างเข้าใจ และสามารถเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตจริง เกิดความสุขและสนุกกับการเรียน และช่วย
กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและตั้งใจเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของนุชนาฏ รัตนรังสรรค์
(2549) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้นักเรียนมีผลความสนใจในการ
เรียนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนตามคู่มือการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับกรมวิชาการ
(2542) ที่พบว่า โรงเรียนที่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนส่งผลให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมี
ความสุข มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของชุมชนมากขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปช่วยเหลือครอบครัวและ
ชุมชน ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชน และการเรียนการสอนและสอดคล้อง
กับผลงานวิจัยกุลยารัตน์ ทศมี (2547: ง) ที่ศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้รับการสอน
โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในวิชาฟิสิกส์ มีความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังสอนสูงกว่าก่อน
สอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และระดับของความตระหนักเพิ่มขึ้นจากการตอบสนองเป็นขั้นเห็นคุณค่า
และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของลลิตา วิบูลวิชัยกุล (2547) ที่ศึกษาพบว่าความสามารถทางการพูด
นำเสนอเป็นภาษาอังกฤษ และความตระหนักในภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนที่เรียนแบบประสบการณ์ที่
เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

จากการสังเคราะห์รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้จากแผนการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู
พบว่าวิธีการที่ครูส่วนใหญ่จะเป็นการให้นักเรียนสืบค้นองค์ความรู้จากอินเทอร์เน็ต การค้นคว้าจากเอกสาร
สิ่งพิมพ์ต่างๆ สำหรับระดับชั้นที่สูงขึ้น เช่น ระดับชั้นมัธยมศึกษา อาจมีการมอบหมายให้นักเรียนไปศึกษา
ค้นคว้านอกเวลาได้ เพราะนักเรียนมีความพร้อมและทักษะการสืบค้นองค์ความรู้ และการดูแลรักษาความ
ปลอดภัยของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ ที่มุ่งส่งเสริมความถนัด ความ
สนใจ ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานกลุ่มร่วมกันสืบค้นองค์ความรู้ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการกำหนดเป้าหมาย

หลักในการทำงาน กำหนดสาระความรู้หลักภายในกลุ่มของตน สืบค้นองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ อย่างหลากหลาย เช่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จากสื่อมัลติมีเดีย จากการปฏิบัติจริงตามความสนใจ ได้เรียนจากเพื่อน ได้แลกเปลี่ยนถึงวิธีการทำงานที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำไปพัฒนางานของตนจนเกิดงานชิ้นใหม่ด้วยตนเอง

หากพิจารณาในประเด็นขององค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นักเรียนได้ค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ อาจดูเหมือนว่าจะยังไม่ชัดเจนนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อจำกัดในการวิจัยครั้งนี้ หลายประการ ประการแรก คือ ด้านระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ที่ค่อนข้างน้อย ประการที่สอง คือ ยังขาดการฝึกทักษะเพื่อในการสืบค้นองค์ความรู้ให้กับนักเรียนในการแสวงหาและค้นหาความรู้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยในครั้งนี้ได้สะท้อนถึงศักยภาพของผู้เรียนในประเด็นเกี่ยวกับการเกิดทักษะกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่เป็นวิธีการเรียนรู้ที่เริ่มจากผู้เรียนที่ได้มีความพยายามหาทางค้นหาคำตอบด้วยวิธีการที่เป็นระบบมีการค้นหาคำตอบ และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง รู้จักการรวบรวมข้อมูล มีความสามารถในการจัดการข้อมูลต่างๆ รู้จักคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้คำตอบ ในประเด็นที่ตนสนใจศึกษา อันจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถค้นหาและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง เกิดความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ มีการวางแผนการทำงาน รู้จักที่จะใช้ศักยภาพของเพื่อนในกลุ่มมาทำให้ผลงานเกิดประสิทธิภาพ และเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สามารถทำงานเป็นทีมได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การดำเนินการให้ครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถในการศึกษาชุมชน และบูรณาการภูมิปัญญาเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอน นับว่ามีความสำคัญ ดังนั้นเพื่อให้การจัดการเรียนรู้เกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริงจึงควรมีการเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับครูก่อนในเบื้องต้น
2. ในระหว่างการจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูควรเน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม โดยเฉพาะการกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันสืบค้นความรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆ ครู ผู้ปกครอง ชุมชนหรือท้องถิ่น จึงจะทำให้การจัดกระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ
3. จากผลการวิจัยพบว่าครูมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้อยู่แล้ว ทางฝ่ายบริหารและหน่วยงานต้นสังกัดควรหาทางสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ การกำหนดระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่เป็นข้อจำกัดในการพานักเรียนศึกษาชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งจัดเวลาในการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่น เพื่อให้ครูมีเวลาไปศึกษาชุมชนอย่างแท้จริง
4. สถานศึกษาควรจัดทำระบบสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หรือศูนย์ข้อมูล พื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถนำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. เพื่อให้การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประสบความสำเร็จสูงสุดควรมีการจัดในลักษณะของโครงการหรือค่ายกิจกรรม และมีการกำหนดหลักสูตรและรูปแบบในการสืบค้นองค์ความรู้ในกิจกรรมแต่ละกิจกรรม โดยอาจกำหนดเป็นฐานกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อมิให้ครู

รู้สึกว่าเป็นภาระงานเพิ่ม กลัวสอนไม่ทัน แต่เป็นโครงการพิเศษที่แทรกเข้าไป พร้อมกับมีการจัดสรรงบประมาณสำหรับทำโครงการประกอบ

6. ควรมีการวางแผนในการกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการเรียนรู้ หรือการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความหลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของผู้เรียนและห้องเรียนในแต่ละพื้นที่และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูควรปลูกฝังค่านิยมและความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาเหล่านั้น เพื่อให้ให้นักเรียนได้รู้จักคุณค่าของบรรพบุรุษและท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การสืบทอดการรักษา การปกป้อง และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเหล่านั้น ให้คงอยู่ต่อไป

7. การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาเรื่องใด ๆ ก็ตามควรใช้สถานการณ์ปัจจุบันเชื่อมโยงไปสู่ภูมิปัญญาดั้งเดิม สามารถปรับใช้ได้เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง และมีความหมาย ไม่ควรนำสิ่งที่ห่างไกลจากตัวผู้เรียนมากเกินไปมาสอน เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและไม่เห็นคุณค่า ซึ่งอาจจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่มีดีต่อภูมิปัญญาและมองเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. โรงเรียนควรมีการสำรวจและจัดทำทะเบียนภูมิปัญญา ในแต่ละด้านเพื่อเป็นการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาระบบสารสนเทศด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดกระบวนการเรียนรู้ หรือนำควมมีการนำเนื้อหาสาระที่นักเรียนสืบค้นมาพัฒนาเป็นนวัตกรรม ประเภทหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หรือหนังสืออ่านเพิ่มเติม

2. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอื่นๆ มาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ที่หลากหลายและสัมพันธ์กับชีวิตจริงของนักเรียน

3. ควรนำวิธีการสอนโดยใช้สื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไปศึกษากับตัวแปรด้านอื่นๆ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ในการเรียน ความมีวินัยในตนเอง ความสามารถในการปรับตัว เป็นต้น

4. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการนำเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบอื่น ร่วมกับการสัมภาษณ์ เช่น การสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอยิ่งขึ้นมาสังเคราะห์ ครอบคลุมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). การพัฒนารายวิชาสังคมศาสตร์ให้สอดคล้องกับ
ท้องถิ่นในหลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ.
- กิตติวดี บุญซื่อและคณะ. (2541). “การเรียนรู้อย่างมีความสุข”. การปฏิรูปการเรียนรู้ตาม
แนวคิด 5 ทฤษฎี. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนัก
นายกรัฐมนตรี.
- กุลยารัตน์ ทศมี. (2547). ความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ตอนปลาย ที่ได้รับการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในวิชาฟิสิกส์. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไชยรัตน์ ปราณี. (2547). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการศึกษาชุมชน
เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์.
- ณัฐกาญจน์ อ่างทองและคณะ. (2544). รายงานการวิจัยการพัฒนารูปแบบและชุดปฏิบัติการ
เรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์และเจตคติในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ
ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย. สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- นุชนาฏ รัตนรังสรรค์ (2549) การเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของเรา
กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น กับการสอน
ตามคู่มือการจัดการเรียนรู้. วิทยานิพนธ์ คม., มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- รัชณี เขียวเงิน. (2546) การพัฒนาความสามารถและทักษะทางสังคมโดยใช้กิจกรรมการเรียน
การสอนแบบบูรณาการ จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย. พิษณุโลก
- ลลิตา วิบูลย์ชัยกุล. (2547). การเรียนแบบประสบการณ์ที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มพูน
ความสามารถทางการพูดนำเสนอเป็นภาษาอังกฤษและความตระหนักในภูมิปัญญา
ท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.